

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΧΗΜΕΙΑΣ 2023

ΘΕΜΑ Α

A1. γ A2. δ A3. β A4. δ A5. $\Sigma - \Lambda - \Sigma - \Lambda - \Lambda$

ΘΕΜΑ Β

B1. ${}_{7}\text{N}: 1s^2 2s^2 2p^3$ 2^η περίοδος – ομάδα 15
 ${}_{15}\text{P}: 1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^3$ 3^η περίοδος – ομάδα 15
 ${}_{33}\text{As}: 1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6 3d^{10} 4s^2 4p^3$ 4^η περίοδος – ομάδα 15

α) Ατομική ακτίνα: ${}_{7}\text{N} < {}_{15}\text{P} < {}_{33}\text{As}$

Σε μια ομάδα του Π.Π. η ατομική ακτίνα των στοιχείων αυξάνεται από πάνω προς τα κάτω. (Προστίθενται ηλεκτρονιακές στιβάδες στο άτομο, ενώ το δραστικό πυρηνικό φορτίο πρακτικά δεν μεταβάλλεται. Έτσι, η έλξη του πυρήνα στα ηλεκτρόνια της εξωτερικής στιβάδας μειώνεται και συνεπώς η ατομική ακτίνα αυξάνεται.)

β) Ισχύς βάσεων: $\text{AsH}_3 < \text{PH}_3 < \text{NH}_3 < \text{CH}_3\text{NH}_2$

Ο βασικός χαρακτήρας των υδρογονούχων ενώσεων των στοιχείων μιας ομάδας του Π.Π. αυξάνεται από κάτω προς τα πάνω, οπότε για τα στοιχεία N, P και As η ισχύς των βάσεων αυξάνεται κατά τη σειρά: $\text{AsH}_3 < \text{PH}_3 < \text{NH}_3$

Για τις βάσεις NH_3 (ή $\text{H}-\text{NH}_2$) και CH_3-NH_2 : Οι υποκαταστάτες H- και CH_3- προκαλούν +I επαγωγικό φαινόμενο, που προσδίδει στη βάση μεγαλύτερη ικανότητα να έλκει H^+ , δηλαδή αυξάνει την ισχύ της βάσης. Ο υποκαταστάτης CH_3- προκαλεί εντονότερο +I επαγωγικό φαινόμενο, επομένως η βάση CH_3NH_2 είναι ισχυρότερη από την NH_3 .

B2.α) CH_3OH ($M_r=32$): $\sigma.\beta.=65^\circ\text{C}$ // H_2 ($M_r=2$): $\sigma.\beta.=-253^\circ\text{C}$ // CH_4 ($M_r=16$): $\sigma.\beta.=-162^\circ\text{C}$

Τα μόρια του υδρογόνου (H_2) και τα μόρια του μεθανίου (CH_4) είναι μη πολικά, οπότε σε καθεμιά από τις ουσίες αυτές αναπτύσσονται διαμοριακές δυνάμεις διασποράς (London), οι οποίες είναι ισχυρότερες, όσο μεγαλύτερη είναι η M_r . Επομένως, οι διαμοριακές δυνάμεις στο μεθάνιο είναι ισχυρότερες από αυτές στο υδρογόνο, με συνέπεια το $\sigma.\beta.(\text{CH}_4) > \sigma.\beta.(\text{H}_2)$.

Τα μόρια της μεθανόλης (CH_3OH) είναι πολικά και μάλιστα, επειδή στο μόριο της μεθανόλης υπάρχει δεσμός H-O, μεταξύ των μορίων της αναπτύσσονται δεσμοί υδρογόνου, πολύ ισχυρότεροι από της δυνάμεις διασποράς στις άλλες δύο ουσίες -και η M_r της μεθανόλης είναι μεγαλύτερη από τις M_r των άλλων δύο.

Έτσι, τελικά: $\sigma.\beta.(\text{CH}_3\text{OH}) > \sigma.\beta.(\text{CH}_4) > \sigma.\beta.(\text{H}_2)$

β) $\text{CH}_3\text{OH}(\text{g}) + \text{H}_2(\text{g}) \rightleftharpoons \text{CH}_4(\text{g}) + \text{H}_2\text{O}(\ell)$

Με την αύξηση του όγκου του δοχείου πρακτικά μειώνουμε την πίεση. Έτσι, σύμφωνα με την αρχή *Le Chatelier*, η Χ.Ι. θα μετατοπιστεί προς την κατεύθυνση που αυξάνονται τα ολικά mol των αερίων, δηλαδή προς τα αριστερά, οπότε θα παραχθεί H_2 και, συνεπώς, θα αυξηθεί η ποσότητά του.

B3.α) Σε υδατικό διάλυμα μονοπρωτικού οξέος, ο βαθμός ιοντισμού του οξέος υπολογίζεται

από το πηλίκο $\alpha = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+]}{c}$

Επίσης, με την αραιώση σε δεκαπλάσιο όγκο, η συγκέντρωση κάθε διαλύματος υποδεκαπλασιάζεται.

Στο διάλυμα Δ1: Αρχικά η συγκέντρωση είναι c_1 , ενώ το $\text{pH}=2$, δηλαδή $[\text{H}_3\text{O}^+]=10^{-2}$ M, οπότε

ο βαθμός ιοντισμού του οξέος είναι $\alpha = \frac{10^{-2}}{c_1}$.

Μετά την αραιώση, η συγκέντρωση είναι $c_1/10$, ενώ το $pH=2,5$, δηλαδή $[H_3O^+]=10^{-2,5}$ M, οπότε ο νέος βαθμός ιοντισμού του οξέος είναι $\alpha' = \frac{10^{-2,5}}{c_1/10} = \frac{10^{-1,5}}{c_1} > \alpha$

Συμπέρασμα: Το διάλυμα Δ1 περιέχει το ασθενές οξύ HB, του οποίου ο βαθμός ιοντισμού αυξάνεται με την αραιώση σύμφωνα με τον απλοποιημένο τύπο του *Ostwald* $K_a = \alpha^2 \cdot c$. (Η $K_a = \text{σταθ.}$ αφού $\theta = \text{σταθ.}$, επομένως με τη μείωση της c ο α αυξάνεται)
Αν το οξύ ήταν ισχυρό, θα είχε $\alpha=1$ ανεξαρτήτως c .

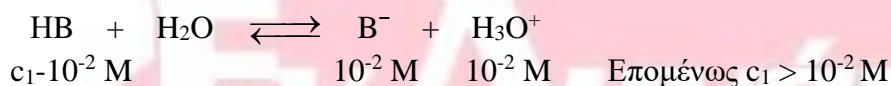
Στο διάλυμα Δ2: Αρχικά η συγκέντρωση είναι c_2 , ενώ το $pH=2$, δηλαδή $[H_3O^+]=10^{-2}$ M, οπότε ο βαθμός ιοντισμού του οξέος είναι $\alpha = \frac{10^{-2}}{c_2}$.

Μετά την αραιώση, η συγκέντρωση είναι $c_2/10$, ενώ το $pH=3$, δηλαδή $[H_3O^+]=10^{-3}$ M, οπότε ο νέος βαθμός ιοντισμού του οξέος είναι $\alpha' = \frac{10^{-3}}{c_2/10} = \frac{10^{-2}}{c_2} = \alpha$

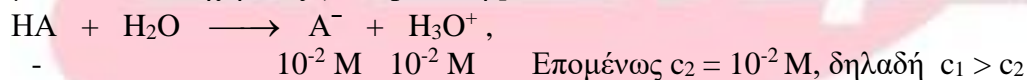
Συμπέρασμα: Το διάλυμα Δ2 περιέχει το ισχυρό οξύ HA, του οποίου ο βαθμός ιοντισμού δεν μεταβάλλεται με την αραιώση, καθώς είναι $\alpha=1$ ανεξαρτήτως c . Αν το οξύ ήταν ασθενές, ο α θα αυξανόταν με τη μείωση της c , καθώς θα ίσχυε $K_a = \alpha^2 \cdot c$.

β) Σωστό το i) $V_1 > V_2$

Διάλυμα Δ1: HB (ασθενές οξύ) c_1 , $pH=2$ ή $[H_3O^+]=10^{-2}$ M

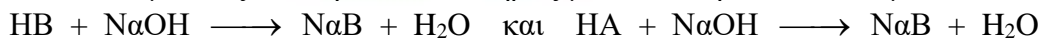
Διάλυμα Δ2: HA (ισχυρό οξύ) c_2 , $pH=2$ ή $[H_3O^+]=10^{-2}$ M

Σε όγκο V L του Δ1 περιέχονται $n_{\text{HB}} = c_1 \cdot V$ mol

Σε όγκο V L του Δ2 περιέχονται $n_{\text{HA}} = c_2 \cdot V$ mol

Τα δύο διαλύματα εξουδετερώνονται πλήρως με το ίδιο πρότυπο διάλυμα NaOH:

Σύμφωνα με την πρώτη εξίσωση, τα $c_1 \cdot V$ mol HB απαιτούν για πλήρη εξουδετέρωση $n_1 = c_1 \cdot V$ mol NaOH, ενώ σύμφωνα με τη δεύτερη τα $c_2 \cdot V$ mol HA απαιτούν για πλήρη εξουδετέρωση $n_2 = c_2 \cdot V$ mol NaOH,

Είναι $c_1 > c_2$, δηλαδή $n_1 > n_2$. Αυτό σημαίνει ότι απαιτείται μεγαλύτερη ποσότητα NaOH, άρα και όγκος πρότυπου διαλύματος NaOH, για την πλήρη εξουδετέρωση του Δ1: $V_1 > V_2$

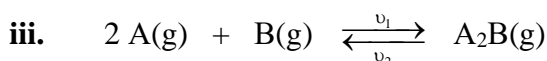
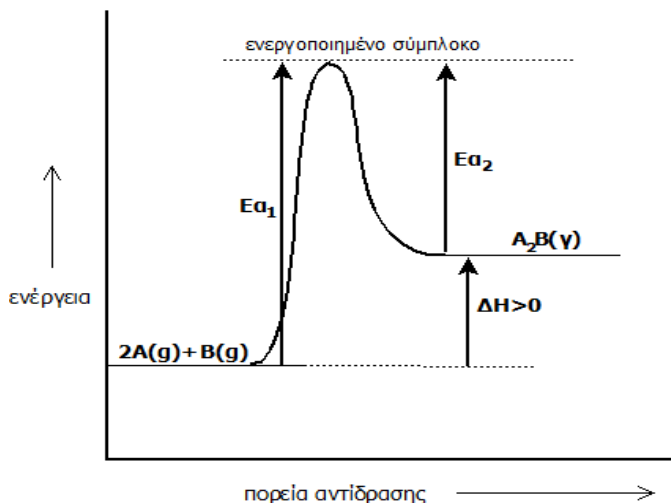
B4.α) i. Σωστό **ii.** Λάθος **iii.** Λάθος

β) i. Σύμφωνα με τον νόμο *Lavoisier-Laplace*: Το ποσό της θερμότητας που εκλύεται ή απορροφάται κατά τη σύνθεση 1 mol μιας χημικής ένωσης από τα συστατικά της στοιχεία, είναι ίσο με το ποσό της θερμότητας που απορροφάται ή εκλύεται κατά τη διάσπαση 1 mol της ίδιας ένωσης στα συστατικά της στοιχεία.

Ή αλλιώς: Αν κατά τον σχηματισμό 1 mol μιας ουσίας παρατηρείται μεταβολή ενθαλπίας ΔH_1 , κατά τη διάσπαση 1 mol της ίδιας ουσίας στα στοιχεία της παρατηρείται $\Delta H_2 = -\Delta H_1$.

ii. Με βάση το διάγραμμα «ενέργεια-πορεία αντίδρασης» για μια ενδόθερμη αντίδραση, προκύπτει ότι η σχέση που συνδέει τα μεγέθη ΔH_1^0 , E_{a1} και E_{a2} είναι:

$$E_{a1} = E_{a2} + \Delta H_1^0$$

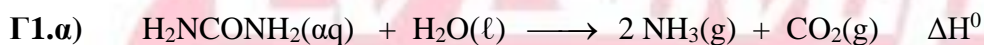

Εφόσον η αντίδραση είναι απλή και προς τις δύο κατευθύνσεις, ο νόμος ταχύτητας της προς τα δεξιά αντίδρασης είναι $v_1=k_1[A]^2[B]$ και αντίστοιχα της προς τα αριστερά $v_2=k_2[A_2B]$

Στην ισορροπία, όμως, έχουμε $v_1=v_2$, οπότε: $k_1[A]^2[B]=k_2[A_2B]$ ή $\frac{[A_2B]}{[A]^2[B]} = \frac{k_1}{k_2} = \text{σταθ.}$

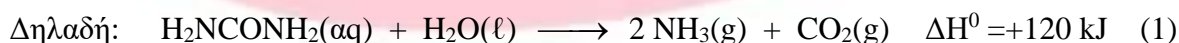
Όμως, η σταθερά ισορροπίας $K_c = \frac{[A_2B]}{[A]^2[B]}$, επομένως $K_c = \frac{k_1}{k_2}$.

ΘΕΜΑ Γ

Είναι $\Delta H^0 = \Delta H_f^0(\text{προϊόντων}) - \Delta H_f^0(\text{αντιδρώντων})$

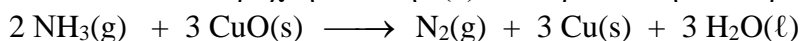
$$\text{Άρα: } \Delta H^0 = [2 \cdot \Delta H_f^0(NH_3(g)) + \Delta H_f^0(CO_2(g))] - [\Delta H_f^0(H_2NCONH_2(aq)) + \Delta H_f^0(H_2O(l))] = [2 \cdot (-46) + (-394)] - [(-320) + (-286)] = +120 \text{ kJ}$$

$M_r(\text{ουρίας})=60$, οπότε $n_{\text{ουρίας}} = \frac{6}{60} = 0,1 \text{ mol}$

Σύμφωνα με την (1), όταν αντιδρούν 0,1 mol ουρίας, απορροφώνται $0,1 \cdot 120 = 12 \text{ kJ}$. Παράλληλα, παράγονται και $2 \cdot 0,1 = 0,2 \text{ mol NH}_3$.

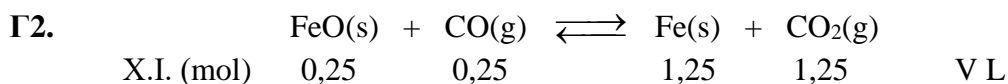
β) Τα 0,2 mol NH_3 που παράχθηκαν στην (1), αντιδρούν στην αντίδραση (2):

Μέχρι τη χρονική στιγμή $t=10 \text{ s}$ έχουν αντιδράσει $0,2 \cdot 0,2 = 0,04 \text{ mol NH}_3$.

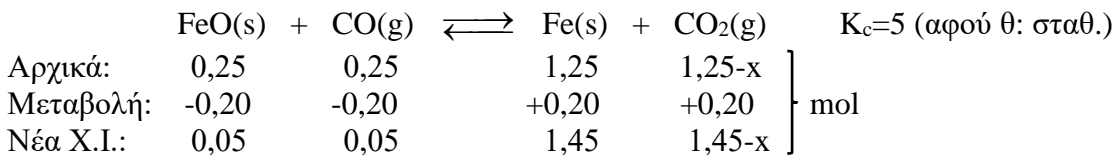
$$\text{Επομένως, για το χρονικό διάστημα } 0-10 \text{ s: } v = -\frac{\Delta[NH_3]}{2 \cdot \Delta t} = -\frac{-0,04 \text{ mol}}{2 \cdot 10 \text{ s}} = 0,004 \text{ M} \cdot \text{s}^{-1}$$

Ισχύει $v = \frac{1}{2} v_{NH_3}$, άρα για το ίδιο διάστημα: $v_{NH_3} = 2v = 0,008 \text{ M} \cdot \text{s}^{-1}$

$$\text{Στη Χ.Ι. ισχύει: } K_c = \frac{[\text{CO}_2]}{[\text{CO}]} = \frac{\frac{1,25}{V}}{\frac{0,25}{V}} = 5$$

Με την απομάκρυνση ποσότητας, έστω x mol, CO_2 η ισορροπία μετατοπίζεται προς τα δεξιά και η ποσότητα του CO τελικά μειώνεται στο $1/5$ της αρχικής, δηλαδή γίνεται $0,05$ mol. Επομένως, αντιδρούν $0,2$ mol CO :

$$\text{Στη νέα Χ.Ι. ισχύει: } K_c = \frac{[\text{CO}_2]}{[\text{CO}]} \Rightarrow \dots 5 = \frac{1,45-x}{0,05} \text{ και τελικά } x=1,2.$$

Γ3. (Δ_A) Υδατικό διάλυμα NaHCO_3 (Δ_B) Υδατικό διάλυμα I_2+NaOH

ΜΙΓΜΑ (1): Το CH_3COOH αντιδρά με το Δ_A ελευθερώνοντας αέριο CO_2 με τη μορφή φουσαλίδων. // Κανένα συστατικό του (1) δεν αντιδρά με το Δ_B.

ΜΙΓΜΑ (2): Το HCOOH αντιδρά με το Δ_A ελευθερώνοντας αέριο CO_2 με τη μορφή φουσαλίδων. // Η CH_3COCH_3 αντιδρά με το Δ_B (αλογονοφορμική αντίδραση) προκαλώντας την καταβύθιση κίτρινου στερεού (CHI_3).

ΜΙΓΜΑ (3): Κανένα συστατικό δεν αντιδρά με το Δ_A. // Η $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH}$ αντιδρά με το Δ_B (αλογονοφορμική αντίδραση) προκαλώντας την καταβύθιση κίτρινου στερεού (CHI_3).

Επομένως:

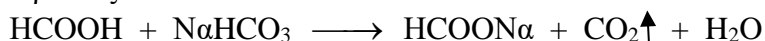
Παίρνουμε από κάθε μίγμα δύο δείγματα και προσθέτουμε το 1^ο σε μέρος του διαλύματος Δ_A και το 2^ο σε μέρος του Δ_B.

Αν στο Δ_A παρατηρηθεί έκλυση αερίου ενώ στο Δ_B δεν παρατηρηθεί μεταβολή, τότε πρόκειται για το μίγμα (1).

Αν στο Δ_A παρατηρηθεί έκλυση αερίου και στο Δ_B καταβύθιση κίτρινου στερεού, τότε πρόκειται για το μίγμα (2).

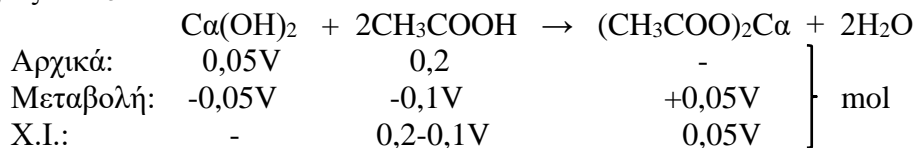
Αν στο Δ_A δεν παρατηρηθεί μεταβολή ενώ στο Δ_B παρατηρηθεί καταβύθιση κίτρινου ιζήματος, τότε πρόκειται για το μίγμα (3).

Οι ζητούμενες αντιδράσεις είναι:

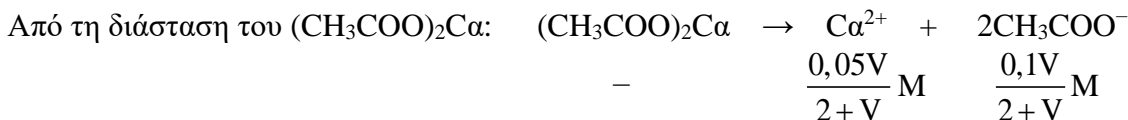

Δ3. Είναι $n_{\text{CH}_3\text{COOH}}=0,1 \cdot 2=0,2 \text{ mol}$ και $n_{\text{Ca(OH)}_2}=0,05 \cdot V \text{ mol}$ (V L: ο όγκος του διαλύματος)
 Για να προκύψει ρυθμιστικό διάλυμα, πρέπει κατά την αντίδραση εξουδετέρωσης που πραγματοποιείται, να εξουδετερωθεί πλήρως η ισχυρή βάση Ca(OH)_2 και να περισσέψει το ασθενές οξύ CH_3COOH :

Το τελικό διάλυμα όγκου $(2+V) \text{ L}$ περιέχει CH_3COOH και $(\text{CH}_3\text{COO})_2\text{Ca}$ με συγκεντρώσεις:

$$c_{\text{CH}_3\text{COOH}} = \frac{(0,2 - 0,1V) \text{ mol}}{(2+V) \text{ L}} = \frac{0,2 - 0,1V}{2+V} \text{ M} \quad \text{και} \quad c_{(\text{CH}_3\text{COO})_2\text{Ca}} = \frac{0,05V}{2+V} \text{ M}$$

Δηλαδή το τελικό διάλυμα είναι ρυθμιστικό αφού περιέχει:

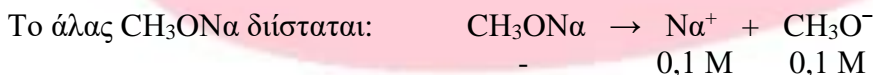
- το ασθενές οξύ CH_3COOH σε συγκέντρωση $c_{\alpha} = \frac{0,2 - 0,1V}{2+V} \text{ M}$ και

- τη συζυγή του βάση CH_3COO^- σε συγκέντρωση $c_{\beta} = \frac{0,1V}{2+V} \text{ M}$

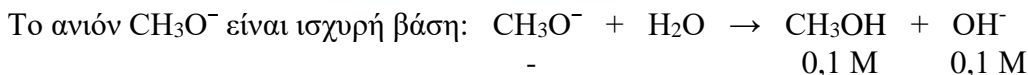
Είναι $[\text{H}_3\text{O}^+] = K_a \cdot \frac{c_{\alpha}}{c_{\beta}} \Rightarrow 10^{-5} = 10^{-5} \cdot \frac{0,2 - 0,1V}{0,1V}$ και τελικά $V=1$.

Δηλαδή, ο όγκος του διαλύματος Ca(OH)_2 ήταν 1 L.

Δ4. Το διάλυμα Y3 έχει συγκέντρωση $c = \frac{0,01 \text{ mol}}{0,1 \text{ L}} = 0,1 \text{ M}$.

Το κατιόν Na^+ δεν αντιδρά με το νερό, αφού προέρχεται από την ισχυρή βάση NaOH .

Δηλαδή, στο διάλυμα Y3 η συγκέντρωση $[\text{OH}^-] = 10^{-1} \text{ M}$, οπότε $\text{pOH}=1$ και επομένως $\text{pH}=13$.